

University of Groningen

Johannes Stephanus Bernard

Douma, Sjoerd

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1939

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Douma, S. (1939). *Johannes Stephanus Bernard: medicus en philoloog, 1718-1793*. Koninklijke Van Gorcum.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

INLEIDING.

Voor de geschiedenis der philologie bestaat gewoonlijk weinig belangstelling. Wij bezitten het werk van Sandys, *A history of classical scholarship*, dat, hoewel het als lectuur nauwelijks kan worden aanbevolen, toch onmisbaar is door de massa feiten en feitjes, die het bevat. Veel belangrijker is de „*Grundrisz der Geschichte der Philologie in den Niederländen*” van Lucian Müller; het bevat voor den tijd, waarin Bernard leefde, een goede schets van de belangstelling der philologen en van de typische oriëntatie van de Leidsche school onder invloed van Hemsterhuis c.s. Men gevoelt het echter als een nadeel, dat de personen, die in dat tijdperk in de philologische wereld een rol van belang hebben vervuld, zoo weinig gestalte krijgen: hun onderlinge relaties, die toch voor de ontwikkeling der philologie, en voor een beoordeeling der waarde van verschillende uitgaven in de achttiende eeuw, van belang zijn, worden door L. Müller te zeer verwaarloosd. Ten opzichte van groote figuren als Hemsterhuis, Valckenaer en Ruhnken wordt dit gemis eenigszins aangevuld door de monographieën, die in den loop der tijden over hen zijn verschenen, al zijn die dan niet alle even deugdelijk. Voor de groote schare minder belangrijke persoonlijkheden, zooals J. Ph. d’Orville, J. D. van Lennep, Joh. Pierson, Adr. Heringa en J. S. Bernard, die toch ook, de een meer, de ander minder, hun deel aan den gemeenschappelijken arbeid hebben gehad, bleven speciale studies omtrent leven en werken uit: hun namen worden door Sandys en Müller en de anderen slechts in het voorbijgaan vermeld. Aan één van hen zal in dit onderzoek meer dan gewone aandacht worden besteed.

Johannes Stephanus Bernard is in meer dan één opzicht in de Nederlandsche philologische wereld der achttiende eeuw een typische verschijning; in de eerste plaats was hij niet philoloog, doch medicus van professie, een omstandigheid die ons, zooals we zullen zien, in de achttiende eeuw niet behoeft te verwonderen. Als zoodanig was hij de eenige in Nederland, die de door Boerhaave

c.s. uitgestippelde plannen voor de uitgave der *medici Graeci „post Galenum celebres”* althans voor een gedeelte ten uitvoer heeft gelegd.

Daarnaast echter trekt de figuur van Bernard de aandacht, omdat we van hem weten, dat hij gedurende een tiental jaren met Valckenaer, toen deze nog hoogleeraar te Franeker was, zeer hartelijk bevriend is geweest en door hem ook enkele malen candidaat is gesteld voor een professoraat in de medicijnen aldaar. In dezelfde periode valt Bernard's connectie met den grooten Duitscher Johan Jakob Reiske; men kan gerust zeggen, dat in de jaren 1745—1755 Valckenaer en Bernard in Nederland de eenigen waren, die, tegen de intenties van het gros der Leidsche philologen, onder wie Ruhnken en Hemsterhuis, de partij van Reiske kozen, of althans hem hoffelijk bejegenden; een nadere bestudeering van de verhouding van de drie genoemde philologen aan de hand van de nog bewaarde brieven, zou een goed beeld kunnen geven van de toestanden in de Nederlandsche philologische wereld, en vele interessante vertakkingen en relaties belichten; men zou zoo niet alleen van personen, maar ook van vele philologische uitgaven uit de Leidsche school de geschiedenis leeren kennen.

Het commercium literarium van Joh. Steph. Bernard is in de vorige eeuw slechts éénmaal ter sprake gebracht en wel door E. Mehler in de *Mnemosyne* van 1852 (p. 56 e.v.): Mehler heeft zijn belofte, later aan de brieven wat uitgebreider aandacht te zullen schenken, voorzoover mij bekend is, niet gehouden.¹⁾

De brieven op zichzelf zijn dan ook, als men hun inhoud zonder meer doorleest, wellicht op zoek naar verborgen goede invallen van de schrijvers op tekstcritisch gebied, een ondankbare stof:

¹⁾ Het commercium bevat brieven aan Bernard van F. L. Abresch (33), Joh. Alberti (2), J. N. S. Allamand (4), A. Askew (3), Abr. Baeck (1), J. M. Bernhold (10), Jo. in de Betouw (2), P. Bondam (2), R. D. Bouillier (1), H. G. van Breughel (2), A. E. Buchnerus (1), P. Burman (9), Herm. Cannegieter (6), Henr. Cannegieter (1), G. A. de Chaufepié (5), J. G. de Chaufepié (1), J. Ph. d'Orville (7), J. G. Eberhard (1), P. Ferro (1), A. Freeman (3), H. D. Gaubius (11), C. G. Gruner (15), A. S. G. Guse (4), A. von Haller (8), Am. Em. von Haller (1), T. Hemsterhuis (3), A. Heringa (1), Hoffmann (1), A. G. Kaestner (2), G. Knoop (6), J. Lamius (1), C. G. Langhans (6), J. D. van Lennep (2), G. J. Lette (3), P. Lyonet (3), Chr. G. Ludwig (2), J. C. Martini (1), J. D. Michaëlis (1), S. Middelbeek (1), S. de Monchy (1), F. H. Muller (1), F. Oudendorp (6),

het weinige, dat zij in dit opzicht bevatten, is in dit proefschrift gepubliceerd, voorzover het de moeite waard was.

Voor de kennis van de onderlinge verhoudingen tusschen de Nederlandsche philologen van de achttiende eeuw zijn de brieven echter een rijke bron: vele figuren uit dien tijd, van wie men meestal slechts de namen kent, krijgen leven en gestalte, en men leert aan de geschiedenis van een uitgave als bijv. die van Thomas Magister's *Eclogae Atticae* interessante bijzonderheden over de totstandkoming van een achttiende-eeuwsche tekst-critische editie in de school van Hemsterhuis. Bernard heeft, althans een tijd lang, in deze school een belangrijke rol gespeeld.

J. C. de Pauw (2), J. H. Pareau (1), J. Picrson (6), J. J. Reiske (66), E. Chr. Reiskia (2), J. Fr. Reitzius (3), J. Rousset de Missy (7), A. van Royen (1), D. Ruhnken (10), Sallier (1), Chr. Saxius (1), J. M. Schmid (3), E. Scheidius (6), J. Scheidius (2), R. Schomberg (13), J. Schrader (2), Th. Schwencke (2), J. H. Schütte (1), E. Stoeber (16), F. Stosch (3), D. W. Triller (43), L. C. Valckenaer (37), J. B. C. d'Ansse de Villosion (8), H. Vink (1), P. Vink (1), P. Wesseling (5), N. Westermann (4), J. H. Withof (1), J. L. P. Withof (2), J. S. de Young (1). Brieven van Bernard zijn bewaard aan L. C. Valckenaar (35), en Joh. Jac. Reiske, welke laatste achter de autobiographie van Reiske zijn gedrukt.